

Avdelningen för analys
Åsa Borén
asa.boren@socialstyrelsen.se

fi.remissvar@regeringskansliet.se
fi.ea.e3@regeringskansliet.se
mats.e.johansson@regeringskansliet.se

Socialstyrelsen yttrande över jämlikhetskommissionens betänkande ”En gemensam angelägenhet” SOU 2020:46

Finansdepartementets dnr Fi 2020/03418

Sammanfattning

I betänkandet finns fyra rekommendationer och förslag där Socialstyrelsen är direkt berörd och har gjort följande bedömning:

- Socialstyrelsen tillstyrker i huvudsak rekommendationen om att regeringen bör ge Boverket och Socialstyrelsen i uppdrag att tillsammans med intresserade kommuner pröva och utvärdera ett antal modeller som ger strukturellt hemlösa barnfamiljer rätt till boende men myndigheten har synpunkter på utformningen av uppdraget. Alla barnfamiljer, utifrån ett tydligt barnrättsperspektiv, bör inkluderas i arbetet oavsett vilken hemlöshetssituation som familjen befinner sig i.
- Socialstyrelsen ser vikten av att SBU genomför en forskningsgenomgång för att fastställa gravida kvinnors levnadsvanor, och eventuell inverkan på fostret. Myndighetens bedömning är att SBU bör ansvara för forskningsgenomgången med tanke på deras uppdrag och kompetens. Socialstyrelsen tillstyrker förslaget om att myndigheten bör få i uppdrag att analysera vilka informationsåtgärder före graviditet som kan vara verkningfulla för att minimera risken att fostret utsätts för påverkan av ohälsosamma levnadsvanor innan konstaterad graviditet.
- Socialstyrelsen avstyrker förslaget om att myndigheten bör få i uppdrag att utreda om ett nytt nationellt barnhälsovårdsregister ska upprättas. Socialstyrelsen bedömer att syftet med utredningens förslag tillgodoses genom att Socialstyrelsen ges möjlighet att samla in primärvårdsdata till patientregistret i enlighet med den rapport som nyligen lämnats till Socialdepartementet: ”Uppföljning av primärvård och omställningen till en mer nära vård. Deluppdrag I – Nationell insamling av registeruppgifter från primärvården”.
- Socialstyrelsen avstyrker utredningens rekommendation om att få i uppdrag att ta fram en modell för gemensamma ersättningsprinciper inom

primärvården. Det saknas kunskap om en gemensam ersättningsmodell bidrar till en mer jämlik primärvård. Det pågår flera arbeten i omställningen till god och nära vård och där Socialstyrelsen stödjer och följer omställningen. Ett av målen med omställningen är en mer jämlik vård.

Socialstyrelsen kan konstatera att socialtjänsten bara uppmärksammas översiktligt i kommissionens betänkande och inte nämns i något förslag eller någon rekommendation. Till socialtjänstens mål hör att främja jämlikhet i levnadsvillkor och socialtjänsten är en viktig aktör inom flera områden som tas upp i kommissionens slutbetänkande. Det gäller bland annat barns uppväxtvillkor och att främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden genom uppsökande verksamhet och på andra sätt för personer i alla åldrar. Socialtjänsten har också uppgifter på befolkningsnivå, bland medverkan i samhällsplaneringen i syfte att påverka utformningen av nya och äldre bostadsområden i kommunen. Socialstyrelsen vill därför framhålla betydelsen av att socialtjänstens ansvar och möjligheter beaktas i beredningen av kommissionens betänkande.

Utredningens förslag, rekommendationer och bedömningar

Socialstyrelsen ger endast synpunkter på de förslag, rekommendationer och bedömningar där myndigheten är berörd eller där vi har särskilda kommentarer.

20. 3. 4 En social bostadspolitik

Modeller för att hantera strukturell hemlöshet bland barnfamiljer

Socialstyrelsen tillstyrker i huvudsak rekommendationen om att regeringen bör ge Boverket och Socialstyrelsen i uppdrag att tillsammans med intresserade kommuner pröva och utvärdera ett antal modeller som ger strukturellt hemlösa barnfamiljer rätt till boende men har följande synpunkter:

Socialstyrelsen ställer sig positiv till att kommissionen uppmärksammar vikten av att finna långsiktiga boendelösningar för strukturellt hemlösa barnfamiljer och att motverka ytterligare sociala problem. Socialstyrelsen vill dock framhålla vikten av att alla barnfamiljer, utifrån ett tydligt barnrättsperspektiv, inkluderas i arbetet oavsett vilken hemlöshetssituation som familjen befinner sig i. Utifrån barnets perspektiv kan en osäker boendesituation få negativa konsekvenser oavsett om det är sociala eller strukturella orsaker som ligger bakom familjens boendesituation. Barn har bland annat enligt artikel 6 och 27 i barnkonventionen rätt till utveckling och rätt till skälig levnadsstandard, till exempel bostad. Rättigheterna i konventionen ska tillförsäkras alla barn i Sverige enligt artikel 2.

23. 3. 1 Det tidiga livet

Förebyggande av fosterskador

Socialstyrelsen ser vikten av att SBU genomför en forskningsgenomgång för att fastställa gravida kvinnors levnadsvanor, och eventuell inverkan på fostret. Myndighetens bedömning är att SBU bör ansvara för forskningsgenomgången med tanke på deras uppdrag och kompetens.

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget om att myndigheten bör få i uppdrag att analysera vilka informationsåtgärder före graviditet som kan vara verkningsfulla för att minimera risken att fostret utsätts för påverkan av ohälsosamma levnadsvanor innan konstaterad graviditet.

Socialstyrelsen vill även att kunskap om följande områden inkluderas i arbetet:

Socialstyrelsen delar inte utredningens beskrivning av att fasta kan utgöra en bakomliggande orsak till undernäring. Gravida kvinnor avstår i regel fasta under muslimernas heliga fastemånad ramadan, och om så inte är fallet, så är det oklart om fasta orsakar undernäring. Vad gäller graviditas matvanor finns ingen specifik undersökning, enligt matvaneundersökningen. I Undersökningen Riksmaten har gruppen unga kvinnor och män (18-30 år) sämst matvanor av alla vuxna. Unga kvinnor har dessutom allra lägst intag av vitamin D, folat och järn.

Blivande föräldrars livsstil och hälsa kan påverka fosterutvecklingen i livmodern redan innan befruktning sker. Forskningen har de senaste åren diskuterat prekonceptionell hälsa. Framförallt moderns livsstil spelar roll tiden före, vid befruktningen och den tidiga graviditeten. Med begreppet prekonceptionell hälsa, menas hälsopåverkan sex månader före graviditet och fram till tionde graviditetsveckan när embryot utvecklats och den tidiga organutvecklingen normalt skett. Insatser och interventioner är riktade mot att behandla medicinska risker samt uppmärksamma beteendemässiga och sociala förutsättningar hos kvinnor i fertil ålder.

Register för uppföljning av barnhälsovård

Socialstyrelsen avstyrker förslaget om att myndigheten bör få i uppdrag att utreda om ett nytt nationellt barnhälsovårdsregister ska upprättas.

Socialstyrelsen bedömer att syftet med utredningens förslag tillgodoses genom att Socialstyrelsen ges möjlighet att samla in primärvårdsdata till patientregistret. Myndigheten vill hänvisa till det pågående arbete och den rapport som lämnades 2021-02-25 ”Uppföljning av primärvård och omställningen till en mer nära vård. Del-uppdrag I – Nationell insamling av registeruppgifter från primärvården.”.

Uppgifter som rör barn och i synnerhet information om faktorer som kan påverka barns utveckling på ett negativt sätt är av yttersta vikt. Socialstyrelsen ser positivt på en stärkt uppföljning inom ramen för myndighetens uppdrag att följa, analysera och rapportera om hälsa och hälso- och sjukvård. Socialstyrelsen instämmer i utredningens slutsatser att det finns ett utökat behov av att fler uppgifter om barn samlas in för statistiska ändamål.

Socialstyrelsen bedömer inte att nytt uppdrag behöver ges i nuläget för utredning avseende ett eventuellt övertag av uppgifter från BHVQ till Socialstyrelsens hälsodataregister. Myndigheten inväntar nu Regeringens bedömning på den rapport som nyligen lämnats.

23. 3. 3 En jämlik och behovsbaserad hälso- och sjukvård

Konsekvenser av ökat antal privata sjukvårdsförsäkringar

Efter att Jämlikhetskommissionen lämnade sitt betänkande tillsatte regeringen en utredning om privata sjukvårdsförsäkringar (S 2020:13), dir 2020:83 ”Begränsning av privata sjukvårdsförsäkringars påverkan på offentligt finansierad hälso-

och sjukvård”. Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2021. Med anledning av att regeringen tillsatt nämnda utredning lämnar Socialstyrelsen ingen synpunkt på Jämlikhetskommissionens rekommendation i frågan.

Reglering av privata utförare inom primärvården

Socialstyrelsen avstyrker utredningens rekommendation om att få i uppdrag att ta fram en modell för gemensamma ersättningsprinciper inom primärvården. Det saknas kunskap om en gemensam ersättningsmodell bidrar till en mer jämlik primärvård. Det pågår flera arbeten i omställningen till god och nära vård och där Socialstyrelsen stödjer och följer omställningen. Ett av målen med omställningen är en mer jämlik vård.

Socialstyrelsen stödjer med vissa förbehåll sedan tidigare rekommendationen om nationella ersättningsprinciper inom primärvården som presenterats i *Digifysiskt vårdval – Tillgänglig primärvård baserad på behov och kontinuitet (SOU 2019:42)*. Myndigheten lyfte i sitt remissvar till utredningen (dnr 3.1–31688/2019) att de nationella ersättningsprinciperna för primärvården behöver kompletteras med en mer dialogbaserad uppföljning av primärvården så att riskerna med vissa ersättningsprinciper kan följas upp. Dock behöver ersättningsprinciperna ta hänsyn till en rad olika faktorer i regionerna, såsom hur vården är organiserad, regionernas individuella ekonomiska och andra förutsättningar etc.

Samordnad upphandling av hyrpersonal inom vården

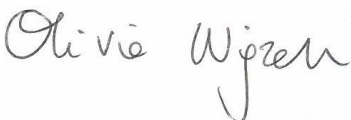
Socialstyrelsen avstyrker förslaget om att en utredning bör tillsättas med syfte att klargöra möjligheten att via ett statligt stimulansbidrag åstadkomma en centraliserad upphandling av sjukvårdspersonal.

Staten har en viktig roll för att åstadkomma en god och jämlik vård. Häri ligger bl.a. ett övergripande ansvar för kompetensförsörjningen i form av ansvar för högre utbildning samt att bidra med stöd för bl.a. långsiktig planering genom att tillhandahålla statistik. De mer operativa delarna av kompetensförsörjningen som anpassas efter regionala förhållanden är en fråga för det regionala självstyret. Socialstyrelsen är därför tveksam till att stimulera en viss utveckling genom att tillföra statliga medel.

Socialstyrelsen har pekat ut vissa erfarenheter under Covid 19-pandemin i sin rapport på regeringsuppdraget om att se över hur regionerna kan stödja varandra vid inlåning av personal: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/10/socialstyrelsen-ska-stodja-regionernas-arbete-med-att-lana-in-sjukvardspersonal/>

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Olivia Wigzell. I den slutliga handläggningen har avdelningscheferna Natalia Borg, Mona Heurgren, Thomas Lindén, Erik Höglund och tf avdelningschef Beatrice Hopstadius samt enhetschefen Stina Hovmöller deltagit. Utredaren Åsa Borén har varit föredragande.

SOCIALSTYRELSEN

A handwritten signature in black ink that reads "Olivia Wigzell". The signature is written in a cursive style with a large 'O' and a long, sweeping tail on the 'l'.

Olivia Wigzell